

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cavtio Criminalis, Seu De Processibus Contra Sagas Liber

Spee, Friedrich von

Francofvrti, 1632

9. An Principes sat liberent conscientiam si parum ipsi solliciti curam omnem in Officiales suos reiiciant.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11133

26 Dub. IX. *An Principes sat liberent conscientiam*
adferri oportere, ne temeritate nostra
in laqueos nos inducamus. Quod qui-
dem ex eo vel maxime confirmo, quod
Inquisitores nonnulli in ea sunt persua-
sione, quasi vix errare queant; quodq;
existimant captiuas suas omnibus Sa-
cerdotibus facile imponere & satanica
hypocrisi illudere posse; ipsis vero, & ce-
teris Iudicibus laicis non posse. Cui se-
curitati tam periculose quanta latis ma-
gna cautela obuiari poterit? nemo enim
latis vnquam cauet, qui non cauet, &c.

D V B I V M IX.

*An Principes sat liberent conscientiam, si
parum ipsi solliciti, curam omnem in Offi-
ciales suos reiiciant?*

MOVEO hanc questionem, quia au-
dio monitum nuper Principem
quendam, quanta opus esset cura in ne-
gotio Sagarum, quod strenue vrgebat,
leuiter respondiisse: se sollicitum non
esse, viderent Officiales sui, quos in eam
rem constituisset.

RESPONDEO, Non excusatur Princeps,
qui omni cura à se reiecta Officiales pro-
libi-

si parum solliciti, curam in Officialia reiciant? 27.

libitu agere finit, tenetur ipse suam quoque diligentiam & inspectionem adiungere, ac multum orare Deum, vt spiritu Principali se confirmet. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Non semper est Princeps certus de peritia & probitate suorum hominum: multi sæpe imperiti, impetuosi & maligni sunt: qui vbi Principem intelligunt zelosum esse aduersus hoc crimen, nescio quo studio placendi parum subinde pensi habent, quam humaniter & Christianè cum reis agant. Officium igitur erit Principis, vt & ipse partem aliquam curarum in se suscipiat, nec per omnia alienis humeris confidat.

RATIO II. In rebus Oeconomicis, aucupiis, venationibus &c. non omni cura ita se exuunt Principes, quin & ipsi sua quoque sollicitudine interesse velint: nec id quicquam officere maiestati suæ existimant, si à grauissimis aliis imperandi curis ad hæc humiliora cogitationem demittant: ex quo sequitur, non sat se apud Deum in Iudicio purgatu-
tuos

28 Dub. IX. An Principes sat liberent conscientiam
tuos esse, si qui in rebus minoribus
gnavi ac solliciti fuere, in aliis maioris
momenti, vbi de humano sanguine a-
gitur, negligentes & incuriosi fuerint.

RATIO III. Solet plerumque Deus
à quo omnis legitima potestas est, Prin-
cipes ipsos singulari quadam præ cæte-
ris prudentia ac gratia exornare, vt ne-
scio quo pacto vbi ipsi quoque in perso-
na propria curam aliquam suam ad ne-
gotium quoduis apponunt, omnia feli-
cius sinceriusq; eueniant: hanc igitur
prudentiam suam singularem, si tam
arduis negotiis sine magna causa sub-
trahunt, videndum sane, ne & indignos
sefe vltioribus Dei donis constituent,
& quod gerunt administrandæ iustitiæ
munus parum debite exornent.

RATIO IV. Sed & solent Principes
benignioris cuiusdam esse naturæ, & ad
omnem Clementiæ ac Christianæ hu-
manitatis affectum admodum propen-
sæ: qui proinde si interdum ipsi de ca-
ptiuorum miseriis propius cognosce-
rent; si gemitus & suspiria audirent mi-
serorum; nec tam alienis oculis auri-
busve

Si parum solliciti curam in Officialiales reiciant? 29

busve quam suis de Officialium suorum
processibus certiores reddi vellent; non
est dubium, quin multa quandoque a-
liter gererentur, nec tam facile tot
sententiæ capitales tam vili pretio veni-
rent. Immanes & truculenti esse alij qui-
uis ex Officialibus possunt, Principes
non possunt: horum proprium est hu-
manitate & clementia diffuere semper,
sæuire nunquam: qui proinde si eam,
quæ nunc passim viget immanitas tor-
turarum suismet oculis vsurpassent vn-
quam, aut fideli narratione exhibitam
animo excepissent, pauciores sane Sa- NB
gas Germania numeraret, quarum nunc
acerbitas quæstionum non est vnquam
numerum factura. Quod etsi peccatis
quidem nostris præcipue debemus: i-
psi tamen simul Principes peccant, cum
ea, qua singulari sunt humanitate ad
nos confouendos & miserias nostras
paulo propius ac certius cognoscendas
a natura instructi, penitus nos priuant.
Dicere soleo, inter omnes captiuorum
pœnas & miserias, hanc vnam esse sum-
mam, quod omni Principum aspectu
ater-

30 Dub. IX. *An Principes sat liberent conscientiam*
æternum carituri sunt : quippe qui in
eum sunt angulum coniecti, quo nul-
lum illi vnquam radium infundent, nisi
per oculos alienos, id est, per infecta vi-
tra, quæ talem efficiunt lucem & obie-
ctum qualem ipsa colorem habent. V-
nicus inuentus est Princeps terre, & Rex
Regū, qui non despexit vinctos in men-
dicitate & ferro, sed illuxit his, qui in te-
nebris, & in vmbra mortis sedebamus
vnde effusus in misericordiam visceri-
bus compassus est infirmitatibus no-
stris, vt scilicet Aduocatum haberemus
apud Patrem tentatum per omnia.

RATIO V. Cum intelligunt Officiales
Principem suum oculos à se auertisse,
nec curare quid fiat, necessarium est vt
licentiores & minus attenti euadant.
Est hæc hominum natura, vt agatur ne-
gligentius, quod à Superiorum aspectu
remotum est. Hoc ignorare Princeps
non potest: peccat igitur si omnem sol-
licitudinem & inspectionem à se exclu-
dit: si Officialium acta & processus in re
tanta non subinde examinat ipse : si
non monet: si non vrget; ac serio pro-
uideri

Si parum solliciti curam in Officiales reiciant? 31
videri mandat, ne quo modo cuiquam
fiat iniuria. Tenetur omnino acuerere
suorum diligentiam, atque omnem re-
mouere occasionem, qua in innocentes
perniciēs aliqua redundare possit. In-
quirat igitur particulatim:

1. *An carceres & quoties visitentur?*
2. *An ij squalidiores sint, quam custodias
esse oporteat?*
3. *An iaceant nonnulli rei annos integros
in frigore & aestu nec audiantur, seu ut fi-
nem vinculis impetrent seu vitæ?*
4. *Quæ ratio & modus sit tormentorum?*
5. *Quæ ratio querendi?*
6. *Quæ moderatio & peritia Sacerdotum
qui adhibentur?*
7. *An defensio cuius integra sit?*
8. *An querelæ aliqua vulgi sint de Com-
missariis, id est Inquisitoribus?*
9. *An auari hi sint, an inhumani?*
10. *An inter omnes vel vnicus sit, qui
antequam conuictus reus sit, ab eius po-
tius stet parte quam ab aduersa?*
11. *An qui vlllo vnquam signo ostenderit,
malle se innocentem reperiri reum quam
nocentem?*

- 32 Dub. IX. An Principes sat liberent conscientiam
12. Itemq, qui cum reus innocens inuentus fuerit, non indignatus sit, sed gauisus?
 13. Querat etiam an reorum aliquis in carcere mortuus sit, & quid ei factum?
 14. Ac si sub patibulo defossus sit, quò argumento ostensum mala morte reliquisse vitam? & similia.
 15. Inquirat etiam iudicia variorum, quid sentiant in utramque partem de variis questionibus, quæ circa processus Sagarum moueri solent?
 16. Non uni parti sic adherescat, quin alterius quoque argumenta ponderet.
 17. Facultas sit cuique, quid putet, voce libera edicere.
 18. Inspiciat subinde Protocolla ut vocant, aut legi sibi mandet.
 19. Moueat dubia aut moueri curet.
 20. Non credat continuo omnia quæ afferuntur.
 21. Curet examinari per eos qui in contraria sunt sententia potius, quam qui in eadem, ut sic veritas se clarius ostendat.
 22. Nihil tam prima fronte videatur absurdum, quod non sub Examen ducat.
- Quid tam hodie paradoxum, quam
pu-

Si parum solliciti curam in Officiales reiiciant? 33

putare exiguum esse numerum Sagarum? & id tamen si cui Principi ea esset **NB** patientia audiendi & discendi cupiditas, ad oculum fortasse demonstrari posset: non omne aurum est quod putatur, nec omne falsum quod præter opinionem; multa latent arcana, quæ supra vulgi aures erigenda, & non nisi summis capitibus insufurranda sunt; nihil tam veritati inimicum est quam opinio præconcepta. Sed hæc sinamus; neque enim in propatulo habenda sunt quæ vulgus non capit.

RATIO VI. Illi ipsi qui zelosi admodum, in causis Sagarum esse audiunt, & hoc nomine imperitis pro oraculo sunt, id ipsum videntur tanquam certum supponere, bonos Principes neque nunquam, neq; parum in his causis sese met occupare. Sic enim nuper ex eorum numero ingeniosior quidam, si Diis placet, solide putabat arguere contra Tannerum, aliumve non neminem religiosum, cum sic diceret: tam multi, inquit, Germaniæ Principes probi & excellentes in Sagas strenue arma & ignes mo-

D

uent:

34 Dub. IX. *An Principes sat liberent conscientiam*
uent: & quis igitur contra eos cum Tannero aliquo similive Theologo existimare possit, permissurum esse vnquam Deum, vt ad innocentes quoque supplicium excurrat? Quod vtique argumentum non stringeret, si liceret excipere, Principes ipsos non admodum sibi cordi suo sumere has causas, nec singularem ponere operam, vt Officialium suorum excessus de propinquo cognoscant. Dicerem enim Tannerum & qui eum sequuntur bonæ & Christianæ conscientia viros fuisse multa oculis atque auribus in carceribus, iudiciis, Protocollis noscuisse atque accurata meditatione excussisse, quæ nec Principum dictorum oculos, neque aures nisi à longe transuolassent, tam varie in super mutata, quam ij varij sunt, qui hæc Principibus velut per nebulam, & prout iis lubitum est, ostendunt. Vnde vt stringat argumentum, supponunt sane, non minorem esse Principum, quam eorum Sacerdotum in Sagarum causis experientiam, qui eam vtique non omnem alienis sensibus acceperunt. Alioqui enim
quam

Si parum solliciti curam in Officiales reiiciant? 35

quam multa sæpe alia Principes per se boni iubent, quæ tamen quod per alios omnia geri sinunt, pessime administrari Deus permittit? & cur non igitur in his quoque causis permittat? friuola igitur hæc argumentatio erat, aut præsupponit quod volebam.

RATIO VII. Ipsimet Officiales præsupponunt Principes suos, se semet ac propriam conscientiam, quam maxime in his causis onerare. Id inde patet, quod cum iis à viris spiritualibus subinde inculcatur, vt caute agant, reiicere omnia solent in Principes suos, quod ab illis vrgeantur. Vnde nuper quidam: scio, inquit, intercurrere in processibus nostris etiam innocentes, sed non facio mihi scrupulum: habemus conscientiosissimum Principem, qui continuo nos vrget; Is sciet vtique, & ad conscientiam expenderit, quid mandet: ipse viderit, meum est parère. Similia & alius mihi pridem monenti regerebat, vterq; ab illo met Principe constituti, quem in initio huius dubij innuebam, à se omnia in suos amouisse.

D 2

Rem

Rem sane periucundam! Princeps se cura & attentione diligentissima liberat, ac reiicit in conscientiam Officialium: Officiales quoque se liberant & reiiciunt in conscientiam Principis. A in B, & B in A. Princeps ait: viderint Officiales: Officiales aiunt: viderit Princeps: quis hic circulus est? vtri autem Deo respondebunt? Nam cum & hi & ille viderit; nemo viderit. Sane dicere vix possim, quis meo cordi sit dolor, cum hæc indicare non licet, ac confulere optimo illi ac pientissimo Principi, pro quo non dubitem vitam effundere.

RATIO VIII. Ita rerum Status est hoc tempore, vt nisi interdum per se ipsos, aut constitutos à se immediate occultos Syndicos, non possint Principes veritatem circa Officialium suorum Processus & incuriam cognoscere: vel enim ab Officialibus ipsis, ac quorum illi seu Laicorum seu Sacerdotum vtuntur opera, vel ab aliis.

Non ab Officialibus ipsis, ac qui illis ab auxiliis sunt; nam hi vti que suamet rem acturi sunt, nec commissuri, vt se ipsos

psos prodant, ac tam suauiter obuianti sibi lucro facile obsistant; præsertim cum non Laicis solum, sed & Confessariis quoque, iam nonnullibi in singula reorum capita statutum pretium sit, communesq; fiant cum Inquisitoribus epulæ, & computationes è sanguine pauperum, quem penitissime exugunt, pulcherrimo collusionis inuitamento.

Non ab aliis autem, cum vel nolint se in huiusmodi negotiis miscere, vel si charitate commoti velint, audiendi tamen non sint: aut si etiam verbulo audiantur, iam hoc ipso se quoque reddant suspectos, qui Iustitiæ fluxum intercipere, ac sceleribus patrocinari velint; haud modico argumento eiusdem delicti, vt supra innui. Quod ne Lector putet augere me & inuidiose repetere, audiat magni cuiusdam Principis Inquisitorem, imo duos, qui nuper cum eruditum & prudentem Commentarium laudatissimi Societatis Iesu Theologi Tanneri perlegissent, ausi dicere sunt, se eum hominem si nacti essent, nõ dubitaturos in equuleum conii cere.

Videlicet quod ille prudentissime & solidissime admonet, negotia Sagarum caute esse tractanda, ac Iudices, si eorum arbitriis nimium tribuatur, facile ex-raturos, ac similia; ineptissimis hominibus sufficiens indicium dedit, ut in torturam rapi possit tantus Theologus. Non existimo ego serenissimum sanguinem Principum Germanorum non ebulliturum esse, si huiusmodi suorum Officialium voces vel dimidia aure combibissent. Iudicet nunc Princeps, si quis legit, aut Consiliarij Principum, qua illi cum moderatione & peritia erga viles animas, pauperculas, & mulierculas iustitiam armauerint; qui sic ausi in tantum virum, ne simul dicam ordinem impingere? Et huiusmodi tamen Inquisitores seu Commissarios saeculares & Laicos Germania patitur, ac eorum conscientiae rem omnem Principes committunt; hi doctissimi sunt Iurium Consulti, hi quam multa & magna in expeditione sua gesserint, quam late se Magiae lues effuderit, quam innumerabilis, si Diis placet, numerus sit Sagarum ad Principes suos

si parum solliciti curam in Officiales reiiciant? 39
suos ambitiose referunt, & magnis ventis inflant. Nec Tannerum solum iam male apud tales audire scimus, sed & alios quoque plures noui religiosos & pios viros, qui quod subinde similes Inquisitores modeste non minus quam solide admonuissent, ne quid in suo munere per negligentiam imperitiamque precipitarent, ostenderentque nonnullos eorum errores, qui hinc inde intercurrissent, non modo nil profecerunt, sed in eandem Magiæ calumniam maleuolorum linguis protracti sunt: Ut profecto pessime sibi consulturus sit, qui in hanc materiam stylum siue linguam vel tantillum immittat. Doleo vicem Principum, qui sic quietam possident conscientiam, cum vel maxime periclitatur, ablata etiam vel ipsismet eorum Confessariis monendi seu libertate seu cura. Ter nuper calamum arripui, ter rursus me retraxi, ne quemquam per epistolam erudirem: nam ad me quid spectat? Vah tamen quod tot alij silent ad quos spectat, & qui soli fructuose audirentur si loqui possent. In hoc certe

40 Dub. IX. *An Principes sat liberent conscientiam*
monitorio scripto nil aliud ago, si summam colligas, quam quod moneam de cautela; quod reprehendam errores quorundam; quod ostendam probationes quasdam seu indicia parui esse momenti, quæ quidam passim vsurpant: finis meus est, vt innocentibus multis subueniatur: modus est, vt acrior non sim, quam res postulet, ac religiosum virum deceat: non perstringo nisi malos & in genere: bonos non attingo, nec de iis loquor: nihil igitur hic mali est, quod bonis viris & æquitatis amantibus displicere possit; quin potius qui æquitatem amant, ac ratione & prudentia se flectunt, gaudebunt indies aperiri vltiorem viam qua grassari liceat ad veritatis arcem: Nihilominus non dubito, quin si in vulgi manus incideret, futuri essent plurimi rerum capitalium Præfecti, qui indignarentur & exploderent. Quo ipso tamen sat clare nominarent sese, qui essent, & quam æquitatis amantes. Sed quicquid sit, id denique relinquatur non fore qui monere Principes audeant, nisi ipsi sibi res has cordi sumant,

si parum solliciti curam in Officiales reiiciant? 41
mant, atque igitur vt fumant, conscien-
tiæ eorum interesse.

RATIO IX. Nisi Principes in his cau-
sis ipsi quoq; oculum subinde inferant
propius, & notitiam aliquam experi-
mentalem fumant; grauiter peccabūt,
si cum deinde Officiales ad eos in non-
nullis difficultatibus recurrent, ipsi au-
deant quid faciendum sit resoluerē. Id
autem quod peccabunt probo; quia
necessario resoluent male: & id probo;
quia non intelligent Propositiones seu
Informationes: & id probo; quia noui
inuenti sunt à Iudicibus loquendi mo-
di, quos, quibus hætenus linguarum
thesauris seu Calepinis vtimur, non ha-
bent, sed ab vnica ea, quam dicebam
notitia experimentalī debent disci.
Quod vt fingere non puter, tentent se
Principes, sitne ex omnibus vel vnus
post tot excitata busta, qui in hodie-
rum diem nouerit quid significant hæ
phrases Inquisitorum, cum sic aiunt,
verbi causa:

1. *Audita est Gaiæ defensio, non satisfecit.*
2. *Habemus graua contra eam indicia.*

D 5

3. Pro-

42 Dub. IX. An Principes sat liberent conscientiam

3. *Procedimus secundum allegata & probata.*

4. *Titia se ream fassa est sine tortura.*

5. *Liberrime ratificavit confessionem in tortura factam ad bancum iuris.*

6. *Multa pœnitentes super Gaia mortua sunt.*

7. *Fassa est Titia omnia puncta & circumstantias easdem, quas denuntiantes complices de ea deposuerant.*

8. *Sempronia maleficio taciturnitatis usa est contra tormenta.*

9. *Nihil sensit in tormentis, risit, dormiuit.*

10. *In faciem conuicta est esse rea: nihilominus impœnitens permansit.*

11. *Reperta in carcere mortua est, ceruice penitus confracta, Dæmon eam iugulauit. Et similia.*

Aio enim audacter non magis hæc significare quod sonant, quam aut significet equus bouem, aut asinum camelus, aut aqua ignem; prout Lector ex infra hinc inde dicendis intelliget, cum eas loquendi formulas obiter & sparsim suis locis explicabimus.

Vn-

Vnde si ad Principem referat Inqui-
sitor, quid verbi causa mandet fieri de
Titio Sacerdote, an non exuri viuum,
qui non modo magnis iudiciis obrutus,
sed etiam in faciem conuictus sit, ac ni-
hilominus conuerti nolit nec penitere?
quid inquam hic rescribet sine errore
Princeps, si adhuc ignoret, quid in hac
materia significet magna iudicia? quid
sit in faciem conuictum esse; quid con-
uerti nolle? quid impoenitentem mori
velle? Quin imo esto consulat Prin-
ceps Doctores Theologos, ac non sua,
sed eorum sententiae rem committat:
quid tum postea? aequae erraturus est,
ac tanto perniciosius. Nam ubi illi aut
in quibus tandem libris has phrasas ex-
plicatas reperissent? an vero somniare
illi possent immutatam esse vocum si-
gnificationem, literario Concilio non
conuocato? Necessae est igitur Principi,
vt hos & similes loquendi modos discat:
non discet autem, nisi notitia experi-
mentali se instruat: non instruet autem,
nisi non omnem curam a se in Officia-
les reiiciat.